JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PHILIPPE LÉGER
12 päivänä joulukuuta 1996 *

1. Nyt esillä oleva Circuit Court, County of Dublinin 3.6.1971 tehdyn pöytäkirjan [1] 3 artiklan nojalla esittämä ennakkoratkaisukysymys antaa yhteisöjen tuomioistuimelle tilaisuuden lausua uudelleen erään sellaisen ilmaisun merkityksestä, jota käytetään tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetussa yleissopimuksessa [2], sellaisena kuin se on muutettuna erityisesti vuoden 1978 liittymissopimuksella [3] (jäljempänä yleissopimus).

I — Erityinen toimivalta, josta määrätään 27.9.1968 allekirjoitetussa Brysselin yleissopimuksessa

2. Tulkittavana ovat yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaan sisältyvät sanat "elatusapuun oikeutettu", joiden merkitystä yhteisöjen tuomioistuin ei ole vielä tähän mennessä täsmentänyt. Käsitteen avulla voidaan tunnistaa se taho, joka voi vedota 5 artiklan 2 kohdan mukaiseen erityiseen toimivaltaan, ja sillä myös rajataan kyseisen määräyksen mukaisen oikeuspaikan valintamahdollisuuden ulottuvuus. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään lähinnä lausumaan, onko käsitettä "elatusapuun oikeutettu" tulkittava siten, että sillä tarkoitetaan kaikkia elatusapua vaativia henkilöitä vai ainoastaan henkilöä, jonka oikeus elatusapuun on vahvistettu tuomiolla.

3. Ne yleissopimuksen määräykset, joita ennakkoratkaisupyyntö koskee, sisältyvät yleissopimuksen II osastoon, jonka otsikko on "Toimivalta".

4. Toimivaltaa koskeva yleissopimuksen perussääntö sisältyy 2 artiklan 1 kappaleeseen, jonka sanamuoto on seuraava:

"Kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimessa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu."

* Alkuperäinen kieli: ranska.

1 — Tuomioistuimen toimivaltaa ja tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa tehty pöytäkirja (EYVL 1975 L 204, s. 28).

2 — EYVL 1972 L 299, s. 32.

3 — Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä 9 päivänä lokakuuta 1978 tehty liittymissopimus (EYVL L 304, s. 1; em 27.9.1968 tehty yleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna, s. 77).

5. Yleissopimuksen 5 artiklassa määrätään vastaajan kotipaikan valtion tuomioistuinten toimivallalle vaihtoehtoisesta toimivallasta erityistapauksissa. Siinä määrätään muun muassa seuraavaa:

"Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

— —

2) *elatusapua koskevassa asiassa* sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa elatusapuun oikeutetulla on *kotipaikka tai asuinpaikka* tai, jos asia liittyy jonkun oikeudellista asemaa koskevaan asiaan, siinä tuomioistuimessa, joka oman lakinsa mukaan on toimivaltainen tuossa asiassa, jollei toimivalta perustu ainoastaan toisen asianosaisen kansalaisuuteen [4]."

6. Elatusapuun oikeutettu voi siten vedota *oikeuspaikan valintamahdollisuuteen*, jonka perusteella hänellä on oikeus nostaa kanne joko vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa tai oman kotipaikkansa taikka asuinpaikkansa tuomioistuimessa.

4 — Kursivointi tässä.

II — Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

7. Tässä asiassa esitetystä ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Jackie Farrell, joka on 28-vuotias naimaton nainen ja jonka kotipaikka on Dalkey (Irlanti), on 3.7.1988 syntyneen lapsen äiti. Farrell väittää, että lapsen isä on vastaaja James Long, joka on naimisissa ja asuu vakituisesti Bruggessa (Belgia), jossa hän myös harjoittaa ammattitoimintaansa.

8. Kantaja nosti District Courtissa kanteen saadakseen Longilta elatusapua. Vastaaja vastusti vaatimusta kiistäen isyytensä.

9. District Court jätti 11.2.1994 antamallaan tuomiolla kanteen tutkimatta toimivallan puuttumisen perusteella. Circuit Court, County of Dublinissa vireille pannussa muutoksenhakumenettelyssä Farrell väitti, että Irlannin tuomioistuimet olivat toimivaltaisia yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan nojalla. Long väitti, että käsitteellä "elatusapuun oikeutettu" tarkoitetaan yksinomaan henkilöä, jonka hyväksi on jo annettu elatusvelvollisuuden vahvistava tuomio, eikä kantajan kaltaista henkilöä, joka vaatii tällaista tuomiota.

10. Tämän valituksen johdosta Circuit Court, County of Dublin, esitti yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Edellytetäänkö tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 Brysselissä tehdyn yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan määräyksissä, että ennen kuin kantaja, jolla on kotipaikka Irlannissa, voi panna vireille elatusapua koskevan oikeudenkäynnin Irlannin tuomioistuimessa sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka Belgiassa, kantajan hyväksi on aikaisemmin annettu tuomio, jolla vastaaja on velvoitettu maksamaan elatusapua (order for maintenance)?"

11. Vastaaja väittää huomautuksissaan [5], että elatusapua koskeva kanne on liitännäinen suhteessa isyyttä koskevaan kysymykseen ja että kantaja ei siten voi vedota 5 artiklan 2 kohdan ensimmäiseen osaan. Ainoa määräys, jota siis voidaan soveltaa, on 5 artiklan 2 kohdan jälkimmäinen osa.

12. Koska ennakkoratkaisukysymyksen merkityksellisyys on näin kiistetty, tätä kohtaa on tarkasteltava ennen riidanalaisen käsitteen arvioimista.

5 — Vastaajan huomautusten 1.5 kohta.

III — Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan määräysten sovellettavuus

13. Sekä ennakkoratkaisukysymyksestä että sitä koskevasta kansallisen tuomioistuimen päätöksestä [6] ilmenee, että kansallisen tuomioistuimen kysymys koskee 5 artiklan 2 kohdan ensimmäistä osaa, jota sovelletaan elatusapua koskeviin menettelyihin, eikä saman artiklan jälkimmäistä osaa, jota elatusapujen osalta sovelletaan vain asioihin, jotka liittyvät jonkun oikeudellista asemaa koskeviin asioihin.

14. Kansallinen tuomioistuin siis katsoo, että esitetty kysymys on tarpeellinen oikeusriidan ratkaisemisen kannalta.

15. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan "yhteisöjen tuomioistuin ei arvioi niitä näkökohtia, jotka ovat saattaneet vaikuttaa kansalliseen tuomioistuimeen sen esittämien kysymysten valinnassa, eikä sitä merkitystä, joka niillä on kansallisen tuomioistuimen mukaan käsiteltävänä olevan riita-asian ratkaisemisessa" [7].

6 — Ks. erityisesti ennakkoratkaisupyyntö, s. 11.

7 — Asia 26/62, Van Gend & Loos, tuomio 5.2.1963 (Kok. 1963, s. 1, 22).

16. Yhteisöjen tuomioistuin on vielä täsmällisemmin todennut, että "kun kansallinen tuomioistuin pyytää yhteisön oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkintaa, on katsottava, että se pitää tulkintaa tarpeellisena oikeusriidan ratkaisemisen kannalta", ja että "yhteisöjen tuomioistuin ei siten voi vaatia kansallista tuomioistuinta vakuuttamaan nimenomaisesti, että sitä säännöstä tai määräystä, jonka tulkinta on kansallisen tuomioistuimen mielestä tarpeellinen, voidaan soveltaa asiassa". [8]

17. Kansallisen tuomioistuimen esittämään kysymykseen on siten vastattava riippumatta siitä, mikä merkitys vastauksella on vireillä olevan oikeusriidan kannalta, ja vastauksen antaminen edellyttää käsitteen "elatusapuun oikeutettu" tulkitsemista.

IV — Käsite "elatusapuun oikeutettu"

18. Kansallisen tuomioistuimen mukaan nyt esillä olevan asian kannalta merkitykselliset toimivaltaa koskevat oikeussäännöt sisältyvät *Jurisdiction of Courts and Enforcement of Judgments (European Communities) Act 1988*:aan (jäljempänä vuoden 1988 laki). Tällä säädöksellä yleissopimus saatettiin Irlannissa voimaan lakina.

19. Vaikka yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaan sisältyvä käsite "elatusapuun oikeutettu" edellyttää tulkintaa, sen sisältö siinä Irlannin laissa, johon kansallinen tuomioistuin viittaa, vaikuttaa kuitenkin vähemmän moniselitteiseltä.

20. Yhtäältä vuoden 1988 lain 1 §:ssä säädetään seuraavaa: "käsitteellä 'elatusapuun oikeutettu' (maintenance creditor) tarkoitetaan elatusapua koskevien tuomioiden (maintenance order) osalta henkilöä, jolla on oikeus saada tällaisella tuomiolla vahvistettuja maksuja" [9].

21. Toisaalta *District Court [Jurisdiction of Courts and Enforcement of Judgments (European Communities) Act 1988] Rules 1988*:n 20 §:ssä, jossa säädetään kanteen nostamisesta District Courtissa, viitataan yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti vireille saatettuun kanteeseen "'maintenance orderin' muuttamiseksi".

22. Yleissopimuksen ja Irlannin lain sanamuodon välisen eron todettuaan kansallinen tuomioistuin huomauttaa, että "on mahdollista, että Irlannin lain sanamuoto ei täysin vastaa yleissopimuksen tarkoitusta ja päämäärää" [10].

8 — Asia 5/77, Tedeschi, tuomio 5.10.1977 (Kok. 1977, s. 1555, 17—19 kohta). Ks. myös yhdistetyt asiat C-358/93 ja C-416/93, Bordessa ym., tuomio 23.2.1995 (Kok. 1995, s. I-361, 10 kohta).

9 — Ennakkoratkaisupyyntö, s. 6.

10 — Ennakkoratkaisupyyntö, s. 11.

23. Sillä, miten käsitettä "elatusapuun oikeutettu" tulkitaan, näyttää siten olevan ratkaiseva merkitys.

1) *Itsenäinen käsite*

24. Yleissopimuksessa käytetyillä monilla ilmauksilla voi olla erilainen merkitys eri sopimusvaltioissa. Yhteisöjen tuomioistuin on tulkintatehtäväänsä harjoittaessaan joutunut ratkaisemaan, onko näiden oikeudellisten käsitteiden katsottava olevan itsenäisiä ja onko niitä siten tulkittava kaikissa sopimusvaltioissa yhdenmukaisesti vai voiko niillä olla se merkitys, joka niillä on kansallisessa oikeudessa.

25. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on jo katsonut, "kumpikaan näistä kahdesta vaihtoehdosta ei ole oikea siten, että se sulkisi toisen pois, ja tarkoituksenmukainen ratkaisu on löydettävissä vain kunkin yleissopimuksen määräyksen osalta erikseen kuitenkin siten, että varmistetaan yleissopimuksen täysi tehokkuus ottaen huomioon ne tavoitteet, jotka on asetettu perustamissopimuksen 220 artiklassa" [11].

26. Ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin tutkii juuri tämän periaatteen valossa, mikä merkitys sanoille "elatusapuun oikeutettu" on haluttu antaa.

27. Vaikka yhteisöjen tuomioistuin ei vielä olekaan tulkinnut käsitettä "elatusapuun oikeutettu", eräitä muita ilmauksia, joita on käytetty eräiden yleissopimuksen 5 artiklan mukaisten *erityisen toimivallan lajien soveltamisalan* rajaamiseksi, on määritelty itsenäisesti.

28. Esimerkiksi 5 artiklan 1 kohdassa käytetyn ilmauksen "sopimusta koskevassa asiassa" osalta asia on näin. Yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, että "kun otetaan huomioon yleissopimuksen tavoitteet ja yleinen rakenne, on tärkeää, että tämän käsitteen ei tulkita olevan pelkkä viittaus jonkin valtion kansalliseen oikeuteen, jotta pystyttäisiin niin laajalti kuin mahdollista varmistamaan yleissopimuksesta sopimusvaltioille ja asianosaisille johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien yhtäläisyys ja yhdenvertaisuus" [12].

29. Toisena esimerkkinä voidaan pitää ilmauksessa "sivuliikkeen, agentuurin tai muun toimipaikan toimintaa koskevassa asiassa" käytettyjä käsitteitä, joilla määritellään 5 artiklan 5 kohdassa tarkoitettu erityinen toimivalta [13]. Kyseisessä asiassa yhteisöjen tuomioistuin lausui erittäin selvästi, että "kun otetaan huomioon se, että samassa

11 — Asia 12/76, Tessili Italiana Como, tuomio 6.10.1976 (Kok. 1976, s. 1473, 11 kohta).

12 — Asia 34/82, Peters, tuomio 22.3.1983 (Kok. 1983, s. 987, 9 kohta) ja asia 9/87, Arcado, tuomio 8.3.1988 (Kok. 1988, s. 1539).

13 — Asia 33/78, Somafer, tuomio 22.11.1978 (Kok. 1978, s. 2183, 3 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

oikeusriidassa toimivaltaisten tuomioistuinten määrän lisääntyminen ei ole omiaan edistämään oikeusvarmuutta ja oikeusturvan tehokkuutta koko yhteisön alueella, yleissopimuksen tavoitteen mukaista on *välttää* 2 artiklan *toimivaltaa koskevasta pääsäännöstä tehtyjen poikkeusten laajaa ja monimuotoista tulkintaa* [14]".

30. Ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin soveltaisi edellä mainituissa tuomioissa tehtyä ratkaisua ja katsoisi käsitteen "elatusapuun oikeutettu" olevan *itsenäinen käsite*.

31. Jos yhteisöjen tuomioistuin päättäisi toisin, se merkitsisi sitä, että henkilöt voisivat käyttää hyväkseen oikeuspaikan valintamahdollisuutta yhdessä sopimusvaltiossa mutta eivät toisessa, riippuen siitä, katsovatko kansalliset viranomaiset henkilöiden kuuluvan samaan ryhmään vai onko henkilöt päinvastoin erotettu eri ryhmiin sellaisilla arviointiperusteilla, jotka voivat sinällään olla eri valtioissa erilaisia.

32. Yleissopimuksen johdanto-osan mukaan sopimusvaltiot ovat kuitenkin pyrkineet vahvistamaan yhteisössä sinne sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojaa ja ovat tämän vuoksi määritelleet tuomioistuintensa kansainvälisen toimivallan. Yhteisiin oikeussääntöihin turvautuminen on ilmaus tahdosta määritellä yhdenmukaiset toimivaltasäännöt, mikä seikka ei mielestäni ole yhteensoveltuva sisällöltään vaihtelevien käsitteiden kanssa.

33. Tällaisesta määritelmästä ei aiheutuisi vain syrjiviä vaikutuksia, joita ei voida pitää perusteltuina johdanto-osassa määritelty suojelutavoite huomioon ottaen. Se pitäisi myös yllä toimivaltasääntöjen monimutkaisuutta, joka on ominaista kansallisten lainsäädäntöjen moninaisuudelle ja jota yleissopimuksella oli määrä yksinkertaistaa.

2) *Käsitteen "elatusapuun velvoitettu" sisältö*

34. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yleissopimuksessa käytettyjä itsenäisiä käsitteitä on niitä sovellettaessa tulkittava käyttäen perusteena yhtäältä kyseisen *yleissopimuksen järjestelmää ja tavoitteita*, jotta yleissopimuksen täysi tehokkuus varmistettaisiin [15], ja toisaalta niihin *yleisiin periaatteisiin, jotka ilmenevät kansallisten oikeusjärjestysten muodostamasta kokonaisuudesta* [16].

14 — Ks. edellisessä alaviitteessä mainitun tuomion 7 kohta, kursivointi tässä.

15 — Em. asia Arcado, tuomion 11 kohta.

16 — Asia 814/79, Rüffer, tuomio 16.12.1980 (Kok. 1980, s. 3807, 7 kohta).

35. *Jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksistä* on löydettävissä useita oikeuksien ryhmiä.

36. Useimpien jäsenvaltioiden (Alankomaiden, Belgian, Englannin ja Walesin, Italian, Itävallan, Kreikan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan) oikeudessa *ei käytetä käsitettä "elatusapuun oikeutettu"* sisäisiä toimivaltasääntöjä määriteltäessä. Saksan oikeudessa ei myöskään mainita käsitettä "elatusapuun oikeutettu", vaikka elatusvelvollisuuden osalta on olemassa toimivaltasääntö. Ranskan oikeuden mukaan kantaja voi elatusapua koskevissa asioissa valita elatusapuun oikeutetun asuinpaikan tuomioistuimen. Lainsäädännössä ei kuitenkaan määritellä, mitä elatusapuun oikeutetulla tarkoitetaan, eivätkä tuomioistuimetkaan ole täsmentäneet tämän käsitteen sisältöä. Espanjan oikeudessa käytetään ilmausta "elatusapuun oikeutettu", mutta oikeustieteen tai oikeuskäytännön perusteella ei voida tehdä mitään päätelmiä sen sisällöstä. Sama koskee Skotlannin oikeutta. Sitä vastoin Luxemburgin lainsäädännössä, joka koskee alueellista toimivaltaa elatusvelvollisuuden alalla, käytetään käsitettä elatusapuun oikeutettu, ja siinä yhteydessä tarkoitetaan nimenomaisesti "vaatimuksia, jotka koskevat elatusavun maksamista tai muuttamista". Irlannissa esiintyy epävarmuutta sen suhteen, koskeeko vuoden 1988 laki vain muissa valtioissa annettujen elatusapua koskevien tuomioiden täytäntöönpanoa Irlannissa vai säädetäänkö siinä Irlannin tuomioistuimia koskevista kansallisista tai kansainvälisistä toimivaltasäännöistä elatusapusaatavan vahvistamisen tai muuttamisen osalta.

37. On siis selvää, ettei kansallisista oikeusjärjestyksistä voida johtaa mitään yleistä periaatetta, josta voisi olla apua tulkittaessa käsitettä "elatusapuun oikeutettu". Useimmissa oikeusjärjestyksissä käsitettä ei nimittäin käytetä. Muissa jäsenvaltioissa käsitteen merkitystä ei ole vahvistettu selvästi. Tämä vuoksi yleissopimuksen tulkinta on ennen kaikkea pyrittävä mukauttamaan yleissopimuksen tavoitteisiin ja järjestelmään niin suuressa määrin kuin mahdollista.

38. Käsitteen "elatusapuun oikeutettu" sisältö on mahdollista määritellä tarkastelemalla sanojen kolmea mahdollista merkitystä kerrallaan suppeimmasta laajimpaan.

39. "Elatusapuun oikeutettu" voi ensinnäkin olla henkilö, jonka oikeus saada elatusapua on vahvistettu tuomiolla; vastaajan väitteet perustuvat osittain tälle tulkinnalle [17]. Tämän olettaman mukaan 5 artiklan 2 kohdassa määrätään oikeuspaikan valintamahdollisuudesta, jota voi käyttää sellainen henkilö, jonka hyväksi on toisessa jäsenvaltiossa annettu tuomio ja joka haluaa saada siinä valtiossa, jossa hänellä on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka, hyväkseen toisen tuomion.

40. Ilmauksella "elatusapuun oikeutettu" voidaan toiseksi tarkoittaa henkilöä, jonka oikeutta elatusapuun ei ole vahvistettu mutta joka henkilökohtaisen asemansa takia —

17 — Vastaajan huomautusten 4.7 kohta, s. 22.

erityisesti sen vuoksi, että hänellä on tietty sukulaisuussuhde siihen henkilöön, jolle vaatimus osoitetaan — voi perustellusti vaatia jonkin rahamäärän maksamista.

41. Lopuksi käsitteen kaikkein laajimmassa merkityksessä sitä voidaan soveltaa kaikkiin elatusavun maksamista vaativiin henkilöihin.

42. Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan soveltamisala vaikuttaa erittäin rajoittuneelta, jos hyväksytään olettama *elatusapuun oikeutetusta, jonka hyväksi on annettu tuomio*. Näin on erityisesti silloin, kun pyritään määrittelemään ne oikeusriitojen ryhmät, joiden vuoksi erityistä toimivaltaa koskeva sääntö on annettu.

43. Se oletus, jonka mukaan elatusapuun oikeutettu saattaa vireille kotipaikkansa tai vakituisen asuinpaikkansa tuomioistuimessa kanteen tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa varten kyseisen tuomioistuimen alueella, on syytä hylätä heti aluksi. Yleissopimuksen 5 artikla kuuluu nimittäin yleissopimuksen II osastoon, joka koskee toimivaltaa. Se ei kuulu III osastoon, johon sisältyy tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia vaatimuksia koskevat omat toimivaltasäännöt ja jota siten sovelletaan tällaiseen vaatimukseen.

44. Ajateltavissa on siis kaksi kanteiden ryhmää: kanteet, joilla pyritään vahvistamaan elatusavun määrä siinä tapauksessa, että ensimmäisessä tuomiossa olisi vahvistettu vain itse elatusvelvollisuus, sekä kanteet, joilla aiempaa elatusavun määrää pyritään muuttamaan.

45. Elatusapuasioiden jakaminen yhtäältä elatusvelvollisuuden vahvistamista koskevaan menettelyyn ja toisaalta elatusavun määrän vahvistamista koskevaan menettelyyn ei kuitenkaan perustu mihinkään yleissopimuksen määräykseen. Oikeusriitojen järjestäminen tällä tavoin ei myöskään sovi yhteen niiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevien sääntöjen yksinkertaistamista ja menettelyjen joutuisuutta koskevien vaatimusten kanssa, joilla perustamissopimuksessa ja yleissopimuksessa pyritään helpottamaan jäsenvaltioiden tuomioistuinten päätösten vastavuoroista tunnustamista ja täytäntöönpanoa [18]. Sitä paitsi sen paremmin komissio, kukaan asianosainen kuin mikään huomautuksia esittänyt valtiokaan ei ehdota tällaista tulkintaa.

46. Siten voidaan kysyä, miksi olisi olemassa sellainen oikeuspaikan valintamahdollisuus, joka koskisi tuomioistuimessa jo vahvistetun elatusavun muuttamista koskevien kanteiden kaltaista pientä asiaryhmää. Ne syyt, joiden vuoksi elatusvelvollisuutta koskeva alustava oikeusriita ei kuuluisi erityisen toimivallan piiriin, eivät myöskään käy selkeästi ilmi.

18 — Ks. EY:n perustamissopimuksen 220 artikla ja Brysselin yleissopimuksen johdanto-osa.

47. On totta, että oikeudenkäyntipaikan valintamahdollisuuden antamista pelkästään niille elatusapuun oikeutetuille henkilöille, joiden oikeus on jo tunnustettu, voidaan pitää perusteltuna sen välttämiseksi, että järjestelmää väärin käyttävien kantajien ulkomailla vireille saattamista oikeudenkäynneistä aiheutuva pääasiallinen taakka jäisi oletettujen elatusvelvollisten kannettavaksi.

48. Jos tämä erityistä toimivaltaa koskeva rajanveto olisi perusteltu tämän vaaran vuoksi, on hämmästyttävää, ettei sitä ole mainittu yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa eikä myöskään P. Jenardin [19] tai professori Schlosserin [20] kertomuksissa.

49. Jenardin kertomuksessa päinvastoin täsmennetään seuraavaa:

"elatusapuun oikeutetun henkilön kotipaikan tuomioistuin voi parhaiten todeta, onko elatusapuun tarvetta, ja päättää sen määrästä.

Jotta yleissopimus olisi kuitenkin yhdenmukainen Haagin yleissopimuksen kanssa, 5 artiklan 2 kohdassa määrätään myös elatusapuun oikeutetun henkilön vakituisen asuinpaikan tuomioistuimen toimivallasta. Tämä on perusteltua elatusapua koskevissa asioissa, koska aviomiehensä hylkäämä vaimo voi sen perusteella nostaa tätä vastaan elatusavun suorittamista koskevan kanteen oman vakituisen asuinpaikkansa tuomioistuimessa eikä pelkästään vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa" [21].

50. Jenard ei erota toisistaan alustavaa kannetta ja elatusavun määrän vahvistamista tai muuttamista koskevaa kannetta, ja lisäksi hänen antamansa selitykset viittaavat siihen, että sääntö on luonteeltaan yleinen ja että sitä sovelletaan erotuksetta kaikkiin elatusapuja koskeviin kanteisiin.

51. Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa koskeva perustelu eli se, että tuomioistuin pystyy arvioimaan elatusavun tarvetta ja sen laajuutta, ei koske ainoastaan yhtä elatusapukanteiden ryhmää, vaan se soveltuu täysin myös elatusvelvollisuutta koskevaan alustavaan kanteeseen. Lisäksi aviomiehensä hylkäämää vaimoa koskeva esimerkki, jonka kertomuksen laatija esitti selventääkseen sitä, miksi elatusapuun oikeutetun vakituinen asuinpaikka on otettava täydentäväksi toimivaltaperusteeksi, koskee aivan selvästi elatusvelvollisuutta koskevaa alustavaa vaatimusta, mikä ilmenee esimerkissä käytetyistä käsitteistä (nostaa elatusavun "suorittamista" koskeva kanne eikä elatusavun "vahvistamista", "tarkistamista" tai "muuttamista" koskeva kanne).

19 — Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevaa 27.9.1968 tehtyä yleissopimusta koskeva kertomus (EYVL 1979 C 59, s. 1) eli nk. Jenardin kertomus.

20 — Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkitsemisesta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan pöytäkirjaan 9.10.1978 tehtyä yleissopimusta koskeva kertomus (EYVL 1979 C 59, s. 71) eli nk. Schlosserin kertomus.

21 — Em. Jenardin kertomus, s. 25.

52. Lisäksi vastaajan edustaja viittasi istunnossa Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuonna 1883 annettuun velan määritelmään, jonka mukaan "velka on rahasumma, joka on nyt tai tulevaisuudessa suoritettava nyt olemassa olevan velvoitteen perusteella". Vastaaja päätteli tämän perusteella, että nyt esillä olevassa asiassa "oikeutta tämän rahasumman saamiseen ei vielä ole vahvistettu, koska isyyttä ei ole vahvistettu", minkä vuoksi esitetty kysymys liittyy oikeudellista asemaa koskevaan ongelmaan.

53. Hyväksyn ehdotetun määritelmän, mutta, kuten jo mainitsin [22], katson, että yhteisöjen tuomioistuimen ei ole arvioitava kysymyksen merkityksellisyyttä ja kysymykseen annettavan vastauksen tarpeellisuutta kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan oikeusriidan ratkaisemisen kannalta.

54. Kun päästään yksimielisyyteen siitä, että velka on johonkin seikkaan, joka voi yhtä hyvin olla varsinainen oikeudellinen seikka kuin oikeustoimikin, perustuva velvoitteen sisältävä suhde, jonka perusteella elatusapuun oikeutetulla on *oikeus* saada tietty rahamääräinen *suoritus* velalliselta, on sitä vastoin ilmeistä, että tämän aseman saadakseen elatusapuun oikeutetulla ei tarvitse olla hänen hyväkseen annettua tuomiota. Tällainen tuomio on tosin kiistämätön todiste siitä, että hän on elatusapuun oikeutettu. Mutta tuomio ei ole tämän aseman edellytys, koska se seikka, johon velvollisuus perustuu eli velka, voi hyvin olla tuomiota aikaisempi (esimerkiksi rahasumman lainaaminen, jonka perusteella syntyy takaisinmaksuvelvollisuus, tai sukulaisuussuhde, jonka perusteella syntyy elatusvelvollisuus).

55. Tuomion saaminen ei siten ole välttämätön edellytys sille, että oikeuden elatusapuun voitaisiin katsoa olevan olemassa, koska oikeuden olemassaolo voidaan osoittaa muita perusteita käyttäen.

56. Tilanne on tämä silloin, kun voidaan näyttää toteen elatusapua vaativan henkilön ja vastaajan välinen *sukulaisuussuhde*, joka osoittaa elatusapuvaatimuksen olevan perusteltu.

57. Tällainen eron tekeminen mahdollistaisi sen, että oikeuspaikan valintamahdollisuus voitaisiin varata niille, joiden voidaan olettaa olevan elatusapuun oikeutettuja, ja evätä se niiltä elatusapua vaativilta henkilöiltä, joilla ei ensi arviolta ole oikeutta elatusapuun minkään seikan perusteella. Näin 5 artiklan 2 kohdalla suojeltaisiin perusteettomien vaatimusten uhreja ulkomailla nostetun kanteen aiheuttamalta liialliselta rasitukselta.

58. Tämän kaltaisen eron tekeminen ei mielestäni kuitenkaan ole yhteensoveltuva yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan yleisen sanamuodon eikä myöskään sen vaatimuksen kanssa, että 220 artiklan nojalla tehdyssä yleissopimuksessa säädettyjen menettelytapasääntöjen on oltava yksinkertaisia.

22 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 15 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

59. Jos sukulaisuussuhdetta pidetään arviointiperusteena määriteltäessä sitä, kuka on elatusapuun oikeutettu, käsite voidaan nimittäin ymmärtää eri tavoin.

60. Elatusapuun oikeutettu olisi suppeasti tulkittuna henkilö, joka voi vedota oikeudellisesti tunnustettuun sukulaisuussuhteeseen itsensä ja vastaajan välillä. Tällöin oikeuspaikan valintamahdollisuutta voisivat käyttää esimerkiksi aviopuoliso tai entinen aviopuoliso taikka lapsi, jonka isyyden osoittaa avioliitto tai tunnustaminen.

61. Tämän ratkaisun etuna on se, että se perustuu objektiiviseen arviointiperusteeseen. Ratkaisu voidaan kuitenkin kyseenalaistaa kahdella eri perusteella; yhtäältä on todettava, että näin täsmällisen eron tekeminen voitaisiin hyväksyä vain, jos se perustuisi yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan sanamuotoon tai edellä mainittuihin kertomuksiin [23], mutta se ei perustu niihin. Toisaalta tässä tulkinnassa joudutaan etäälle itse velan käsitteestä, koska sen mukaan vaihtoehtoiseen toimivaltaan eivät voi vedota henkilöt, joilla on oikeus elatusapuun mutta joilla ei ole sen toteen näyttämisen edellyttämää oikeudellista asemaa. Esimerkiksi elatusapuvaatimus, joka on esitetty sellaisen lapsen puolesta, jota tämän todelliset vanhemmat eivät ole tunnustaneet, ei kuuluisi 5 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan vain sen vuoksi, että sukulaisuus on kiistetty. Ei kuitenkaan ole mahdollista määritellä velkojaa henkilöksi, jolla on oikeus tiettyyn seikkaan perustuvaan rahamääräiseen suoritukseen, ja samanaikaisesti kieltää henkilöä esittämästä näyttöä tällaisen seikan olemassaolosta eli esillä olevassa asiassa isyydestä, johon hänen asemansa velkojana perustuu.

62. Elatusapuun oikeutettu olisi siten laajasti tulkittuna henkilö, joka oikeuspaikan valintamahdollisuutta käyttääkseen osoittaa ennakolta sen sukulaisuussuhteen olemassaolon, johon hänen elatusapuvaatimuksensa perustuu. Mutta tässä tapauksessa arviointiperuste ei ole enää objektiivinen, koska tuomioistuimen on tapaus tapaukselta arvioitava väitetyn sukulaisuussuhteen todennäköisyys. Eri jäsenvaltioiden ja eri tuomioistuinten tekemät ratkaisut saattavat siten poiketa toisistaan, mikä on ristiriidassa oikeusvarmuuden ja menettelysääntöjen yksinkertaisuuden vähimmäistavoitteiden kanssa. Samoista syistä ei myöskään voida hyväksyä sitä, että toimivaltasäännön määrittely riippuisi tällä tavoin pääasiakysymystä koskevan monitahoisen tarkastelun lopputuloksesta.

63. Se, että tällä tavalla määriteltyä sukulaisuussuhteen käsitettä käytettäisiin sen toteamiseksi, kuka on elatusapuun oikeutettu ja kenellä on oikeuspaikan valintamahdollisuus, voi siten osoittautua hankalaksi, mielivaltaiseksi ja kiistoja herättäväksi.

64. Jäljellä on vielä ratkaisu, jota kaikki asianosaiset vastaajaa lukuunottamatta kannattavat ja jossa käsitteelle "elatusapuun oikeutettu" annetaan laajin mahdollinen merkitys. Sen mukaan yleissopimuksessa tarkoitettuna elatusapuun oikeutettuna on pidettävä *elatusapua koskevan päävaatimuksen esittäjää* [24].

23 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 19 ja 20 kohta.

24 — Ks. erityisesti komission huomautusten 21 kohta.

65. Edellä esitetyllä pyritään osoittamaan, että tämä merkitys on parhaiten yhteensoveltuva yleissopimuksen tavoitteiden kanssa, joita ovat yksinkertaisuus, nopeus ja henkilöiden oikeussuoja.

66. Arviointiperuste, jonka avulla voidaan osoittaa se, kuka voi käyttää oikeuspaikan valintamahdollisuutta, on täsmällinen ja objektiivinen. Sen avulla voidaan siten vähentää sellaisten oikeusriitojen riskiä, jotka voisivat johtua käsitteen rajojen epäselvyydestä, joka itsessään voi aiheuttaa viivästyksiä ja perusteettomien erojen tekemistä niiden henkilöiden välillä, jotka ehkä voivat käyttää valintamahdollisuutta.

67. Tällaisella vaatimuksella voidaan pyrkiä yhtä hyvin elatusavun vahvistamiseen ensimmäistä kertaa kuin sen tarkistamiseen. Se ei edellytä erillisten oikeudenkäyntien vireillepanoa, mikä tuskin olisikaan yhteensoveltuvaa tavoitellun tehokkuuden kanssa.

68. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, "se, että 5 artiklassa on määrätty erityisestä toimivallasta, jonka osalta kantajalle on annettu valintamahdollisuus, johtuu siitä, että tietyissä tarkasti määritellyissä tilanteissa on olemassa erityisen kiinteä suhde oikeusriidan ja sen tuomioistuimen välillä, joka voi käsitellä asian, kun otetaan huomioon menettelyn tehokas järjestäminen" [25].

69. Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa elatusapuun oikeutettu pyritään vapauttamaan velvollisuudesta saattaa oikeudenkäynti vireille kaukana olevassa tuomioistuimessa. Tähän on kaksi pääasiallista syytä.

70. Yhtäältä elatusapua vaativa henkilö on oletettavasti ja useimmissa tapauksissa myös käytännössä oikeudenkäynnin vähävaraisin asianosainen, minkä vuoksi on oikeudenmukaista, ettei hän joudu maksamaan kuluja kanteen vireille saattamisesta ulkomailla, alustavasta kanteesta aiheutuvat kulut mukaan lukien.

71. Toisaalta kantajan kotipaikan tai asuinpaikan tuomioistuin, joka tuntee kantajan taloudellisen ja sosiaalisen ympäristön, voi parhaiten todeta esitettyjen tarpeiden todellisuuden ja niiden laajuuden. Se kykenee myös määrittelemään, onko vaatimus perusteltu, ja arvioimaan sen hyväksyttävän määrän. Tämän ratkaisun hyödyllisyys ei riipu siitä, onko kyse alustavasta menettelystä vai oikeusriidan uudesta vaiheesta. Edellä mainittu Jenardin kertomus vahvistaa tämän, koska siinä täsmennetään, että elatusapuun oikeutetun kotipaikan tuomioistuin voi parhaiten todeta, onko elatusapuun tarvetta, ja päättää sen määrästä [26].

72. Näin määriteltynä käsite on selvästi yhteensoveltuva yleissopimuksen järjestelmän ja tavoitteiden kanssa, sellaisina kuin niitä on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä jo tulkittu selvennettäessä erityistä toimivaltaa koskevia määräyksiä.

25 — Em. asia Peters, tuomion 11 kohta. Ks. samoin em. Jenardin kertomus, s. 22 ja em. Schlosserin kertomus, 92 kohta, s. 102.

26 — Em. Jenardin kertomus, s. 25.

73. Tämän vuoksi ei ole mitään syytä, minkä vuoksi lainsäätäjän tavoittelema yksityisen oikeussubjektin ja sen tuomioistuimen, joka päättää hänen esittämästään vaatimuksesta, välinen läheisyys ei koskisi myös henkilöitä, jotka esittävät elatusvelvollisuutta koskevia alustavia vaatimuksia.

74. Näin ollen on ilmeistä, ettei yleissopimuksen tavoitteena ole vireille saatetuista menettelyistä riippuvien erojen tekeminen, vaan yleensä epäsuotuisessa asemassa olevien asianosaisten eli elatusapua vaativien henkilöiden kanteiden vireille saattamisen helpottaminen. Siten on katsottava, että toimivaltasääntöä määriteltäessä yleissopimuksessa tarkoitettuna "elatusapuun oikeutettuna" on pidettävä sitä, joka itse katsoo olevansa sellainen.

Ratkaisuehdotus

75. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 Brysselissä allekirjoitetun yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan määräyksiä on tulkittava siten, että niissä ei edellytetä, että ennen kuin kantaja, jolla on kotipaikka Irlannissa, voi tämän sopimuksen nojalla panna vireille elatusapua koskevan kanteen Irlannin tuomioistuimessa sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka Belgiassa, kantajan hyväksi on annettu aikaisempi tuomio, jolla vastaaja on velvoitettu maksamaan elatusapua.

Tämän artiklan ensimmäisessä osassa olevaa ilmausta "elatusapuun oikeutettu" on tulkittava siten, että sillä tarkoitetaan kaikkia henkilöitä, jotka esittävät pääasiallisesti elatusvelvollisuutta koskevan vaatimuksen.